

פרוטוקול מס' 11/א

מישיבת ועדת העבודה
מיום ה', כ"ה באדר תשס"ז - 8.3.1956
(בשעה 10.00)

חברי הועדה

נ כ ח ר :

- ע. גוברין - היו"ר
- ה. ברגר
- מ. קלמר
- א. דיטלט
- י. ריפתין
- א. שוסטק

מוזמנים:

- שרת העבודה - ג. באירטון
- שר הפיתוח - ס. בנטוב
- מנהל משרד העבודה - י. עילם

ח ס ר ר :

- ב. אירלסון
- י. א. אלטובי
- א. בקר
- ב. צ. הראל
- מ. וילנר
- ח. סיגורי-כהן
- א. כהן

סדר-היום:

1. מצב התעסוקה;
2. שיכון תושבי המעברות.

ע.ע.

היו"ר ע. גוברין:

ברשותכם, אני פוחח את הישיבה ומקדם
בברכה את שר הפיתוח הסופיע אצלנו
לראשונה, ומקדם בברכה את שרת העבודה שכבר הופיעה אצלנו. ביקשנו
משר הפיתוח להופיע בפני הועדה ולספור כיצד הוא רואה את עניני הפיתוח
מחוד אפקט של התעסוקה. ביקשנו משרת העבודה להשתתף בישיבה זו, כי
אנו עומדים לקבל מסקנות על מצב התעסוקה ושיכון תושבי המעברות,
ברשותך, שרת העבודה, וברשות חברי הועדה אקדים את שר הפיתוח.

שר הפיתוח ס. בנטוב:

מפעלי הפיתוח מתרכזים, בדרך-כלל, סביב
מפעלים תעשייתיים בדרגת שיכון גבוהה,
אם זו חנות החשמל, החברה לדשנים חייכיים או מפעלים המלח. הצלחתם של
מפעלים אלה תלויה ברמה הטכנית הגבוהה, הדורשת השקעה גדולה -
100.000 - 60.000 ל"י לכל איש עובד, כך שמבחינה זו אינני יכול
להתחרות עם שרת העבודה בקליטת עובדים ופתרון בעיית התעסוקה. במובן
שבבניית המפעלים מועסקים יותר אנשים, אם בפברואר עבדו בסדום כ-520
איש, עם גמר עבודות הבנייה יוצאו מהעבודה 100-120 איש. אם תוצא
לפועל תכנית שיכון הפועלים במקום, יועסקו עוד עובדים.

כיום עובדים במפעלי הפיתוח כ-6000 איש,
כולל חברת החשמל. אפשר יהיה להעסיק עובדים נוספים רק עם הרחבת המפעלים
ובניית מתקנים נוספים.

קיימת בעיית פיתוח הנגב, לדעמי, יש
צורך לסלול עוד השנה לפחות שתי חלקות מהכביש לנגב: האחת - סאחורי
כפר ירוחם עד למצפה רימון, והשנייה - מתמנע לאילת, אם לא יהיה תקציב
מיוחד לשם כך, תעמוד השאלה אם לבצע זאת מתקציב משרד העבודה. אחר-כך
יהיה צורך לסלול את חלקת הכביש מסדום לעין גדי.

אם לדבר על בניית שיכונים בנגב -

זה טוב פעם מתקציב משרד העבודה.

כידוע, חברת החשמל קיבלה תקציב סקוצ'
מאוד, מחוד הנחה שאולי נצליח לגייס כספים אחרים. אם נצליח לעשות זאת,
עומדת בחשבון כתיחת קו חשמלי בעל מחח גבוה מבאר שבע לסדום, פעולה
היכולה לתת כ-40.000 ימי עבודה.

אחר-כך עומדת על הפרק בניית תחנת כוח

חשמליה בסביבות ים המלח.

אחת הבעיות של מפעל הפוספטים היא יוקר
ההובלה, ואילו היתה לנו רכבת בקו זה היה זה כשנה מאוד את הקלקולציה.
והנה, נפגשתי עם משלחת מסחרית פולנית, אשר התעניינה מאוד בפוספטים.
הצעתו לאנשי המשלחת שפולין חלווה לנו את הסכום הדרוש לבניית
הרכבת - הסכום הדרוש הוא 8-7 מיליון דולר-למשך 15-12, שחלק מסנו
יוחזר במשך הזמן בפוספטים ובתפוזים. אנשי המשלחת התלהבו מההצעה
והבטיחו להעבירה לממשלתם. אם שתמאקציה זו תצא לפועל, ירוספו
כ-80.000 ימי עבודה בבניית הרכבת, מלבד ימי העבודה שיווספו מניעת
כמה אלפי דונם פרדסים.

ס. קלמר:

המפעל בחמנע מעסיק פועלים מסביבות
חל-אביב, והמטרה היא שהאנשים יגורו
באילת, כדי להקל על נסיעת האנשים מאילת לתמנע, יש צורך להסלים קטע
מהכביש, פעולה היכולה לספק עבודה לאנשי אילת, מדוע לא ניגשים
לסלילת הקטע הזה?

ע.צ.

י. ריפתין:

האם סעמי הבטחון אינם מחייבים איכולוסיה גדולה יותר במפעלים המרוחקים?

אם קידוחי הנפט יצליחו, האם מקור זה יכול להוות גורם רציני להעסוקה?

היו"ר ע. גוברין:

האם משרד הפיתוח מנסה - ע"י השפעה וע"י יצירה תנאים טחאיטיים - ליישב בנגב את

עובדי מפעלי הפיתוח הממשלתיים?

שרח העבודה - ג. סאירסון:

שר הפיתוח הזכיר את בעית השיכון בסדום. חברי הועדה בודאי זוכרים שלפני שלוש שנים כבר היו מוכנים להתחיל בבניית שיכונים בדימונה, אך התכנית הוזנחה מכיון שחשבו כי פועלי סדום משתוקקים להתיישב דוקא בסדום. במשך הזמן התברר שפועלי סדום אינם מוכנים להתיישב בסדום. לזוה טוב, האקלים אינו מושך ביותר את המספחות, והחלטנו לבנות בדימונה, אנחנו בונים 2-3 סיפוסים של בחים, אחר מהם די-כרווח וטוב, כדי למשוך מומחים ופועלים מקצועיים. אם יתחילו לדבר שוב על שיכון בסדום, זה יביא לידי כך שבסדום בודאי שלא יתיישבו, אבל לא יתיישבו גם בדימונה. אם עובדים להקטין את מספר העובדים במפעלי סדום, יש לתת יחרון לאותם האנשים שיעברו לגור בסדום.

בדרך-כלל - ובפרט כאשר דנים על העסוקה -

אסור לקחת בחשבון דברים בלתי ריאליים. ידוע לחברי הועדה שהתקציב לכבישים חדשים הוא 5 מיליון ל"י בלבד, בכביש לאילת כבר הושקעו 3-3½ מיליון ל"י וכדי להשלימו יש צורך להשקיע עוד 5-6 מיליון ל"י. ברור שפעולה זו לא תוכל להעשות השנה, ואף לא בשנה הבאה. בכלל, אנחנו כוכרמים להתרגל למחשבה שלא כל כביש במקומות המרוחקים צריך להיות כיד כביש שחור. עשינו נסיונות לכסות את הכבישים בנגב בכיסוי חסימי ע"י שימוש בחמרים המצויים שם, זה אולי לא אידיאלי, לא בכל מקום זה פועל, אבל ישנם מקומות שזה פועל יפה מאוד. הסכומים העומדים לרשותנו לסלילת כבישים חדשים הם סכומים מאוד, אמנם, השנה היא יוצאת מהכלל, אבל אינני יודעת אם בשנה הבאה יעמדו לרשותנו סכומים הרבה יותר גדולים.

אנחנו טענדים את תכניותינו לסלילת

כבישים לפי הצעת מועצה מיוחדת, שמיוצגים בה: מחלקת ההתיישבות, משרד החקלאות, משרד הבטחון, משרד העבודה ומשרד הפיתוח. ברור שסעמי הבטחון הם הקובעים ביותר, ביחוד השנה.

נכון שבנייה כבישים נוחנת העסוקה, אבל

יש להניח שבדרך כלל סוללים כבישים לא בשביל העסוקה. כדי להעלות את שיב הכבישים וכדי להקטין את ההוצאות הכרוכות בסלילת כבישים, הונהגו שיטות שיכון חדשות, שיביאו להפחתת ימי העבודה.

שר הפיתוח - מ. בנטוב:

אם מדברים על פיזור האוכלוסיה, צריך לעשות הכל כדי להרבות בנקודות יישוב.

לא יכולים לצאת מנקודת ראות שיש החחרות בין סדום לדימונה. צריך לקיים אח שתי הנקודות.

בדרך כלל, צריך להשתדל שהפועלים יגורו

במקום הקרוב ביותר למפעל שבו הם עובדים, עד כמה שזה אפשרי מבחינה אקלימית. איננו מתלהבים מכך שפועלי תמנע יגורו באילת, אבל עד עכשיו לא מצאנו סביבה נוחה יותר למגורים מאשר אילת.

בתכניתנו להעביר לדימונה מפעלים שתוכננו מלכתחילה בשביל באר-שבע.

הקיסונו ועדה מיוחדת לבעית איכלוס הנגב, שבה מיוצגים המשרדים הנוגעים בדבר, כולל משרד העבודה, ועדה זו חרוץ בודאי גם בבעית השיכון.

חבר הכנסת ריפתין שאל אם מספר האנשים המועסקים במפעלים הנידחים מספיק גם מבחינה בטחונית. מספר האנשים כולל את הסידורים הבטחוניים הרגילים, הוא אינו כולל את ארגון הנקודות לקראת עמידה בשער בשעת הסתערויות. אינני חושב שמפעל אחד יכול לשאת בזה. צריך לדעת, כי כל זמן שלא נפתרה בעיית שיכון העובדים בסביבה, המצבה היא קטנה יותר ממספר העובדים, כי חלק מהם מבלה את חופשתו מחוץ למקום, אם נצליח להקים עוד כמה נקודות בסביבה, חהיה זו חיספח בטחון. אינני מניח שהמפעל יכול להחזיק על חשבוננו אנשים לשעה חירום.

אין-ספק שיכולה להתפתח בארץ תעשיית נפט גדולה, שתעסיק פועלים רבים, גם סידורי הובלת הנפט יספקו תעסוקה רבה. אם פיתוח הנפט יהיה במסרים גדולים, אפשר יהיה להתחיל בניצול הגז, שאף הוא יספק תעסוקה. יכולה להיות גם תעשייה פטרוכימית גדולה.

דרומה לבאר שבע בכיוון ניצנה ישנם כ-100,000 דונם חולות, שבתכניתנו לנטוע בהם אקליפטוסים בהשקאה לתעשיית נייר. כרגע מעבירים צינור מים לניצנה, שיספק מים בשביל החלקות הראשונות. ישנו בארץ תעשיין הרוצה להקים מפעל לייצור קרטון ועצית, גם הברון רוטשילד החעניין מאוד בתכנית זו, שתוכל למפק תעסוקה.

היו"ר ע. גוברין: הבאתי הצעת מסקנות בענין האבטלה ושיכון תושבי המעברות. הצעתי אומרת:

ועדת העבודה של הכנסת בישיבותיה פיוס... לאחר ששמעה סקירות מקיפות על מצב התעסוקה ושיכון תושבי המעברות מפני שרת העבודה ונציגי משרד העבודה, יר המסחר והתעשייה ושר הפיתוח, ולאחר שקיימה בידורים על מצב התעסוקה והשיכון ויכולתם של ענפי המשק השונים להתגבר, בעזרתה הפעילה של הממשלה, על האבטלה, הגיעה לכלל המסקנות הבאות:

מצב התעסוקה:

(א) מצב האבטלה מחייב את הממשלה להגביר את מאמציה בכדי להרבות עבודה, ולתתה למחוסריה ולהתקדם בדרך הגשמת העיקרון של תעסוקה כלאה.

(ב) הועדה מגלה דעתה, כי הסכומים הכלולים בתקציב המדינה 1956/57 לתעסוקה אינם מספיקים בכדי לקיים את המשימה שסומנה בסקבה א', ואם במשך השנה לא יחול שינוי ניכר בהתפתחות המשק, תצטרך הממשלה, לדעת הוועדה, להוסיף אמצעים להגדלת התעסוקה. כן פתורה הוועדה את דעתה על הצורך להחיש העבודות הקשורות בשעת החירום, כגון: ביצורים, מקלטים וכד' ולהגביר את מפעלי הפיתוח באיזורים השונים בארץ.

(ג) כאחד האמצעים להפעלת יתר של המשק רואה הוועדה בהרחבת האשראי לענפי היסוד במדינה: חקלאות, תעשייה ועבודות הכרוכות בכיבוש מעמדנו בים, ספנות, מספנות, דייג וכד'.

ע.ע.

(ד) הועדה מוצאת כי יש להמשיך ולקיים את "קרן התעסוקה לתעשייה" לפי הכללים שקבעה ועדת העבודה לשנת החקציב 1955/56.

(ה) הוועדה רשמה לפנייה את הודעת משרד העבודה, כי געשים מאמצים הדרושים בכדי לארגן עבודות למובטלים לקראת חג הפסח. הוועדה מחזירה לדון בשאלות התעסוקה לאור ההתפתחויות במשק לאחר פגרת הפסח.

שיכון חושבי המעברות.

הוועדה רשמה לפנייה, כי השנה לאחר כינואר 1956 ישארו במעברות (פחונים ובדונים) 8477 משפחות. עם סיום הבנייה לפי החקציבים התלת-שנתיים ישארו בסתיו 1956 4990 משפחות. החקציב המוצע מאפשר להקטין את מספר המשפחות במעברות בעוד 2500 משפחות, אולם הגידול הטבעי יעמיד למעלה את מספר המשפחות הנשארות במעברות על 3000. בשים לב לצורך בחיסול שארית המעברות (5 במספר) והצורך בתעסוקה מוגברת, תובעת הוועדה מהממשלה לעשות מאמצים בכדי להחיש את הבנייה עוד בתקופת שנת החקציב זו.

הוועדה הציעה להקדים את ביצוע תכניות השיכון בחצי שנה, לא נקבעי את מספר המשפחות שישארו או במעברות, מפני שאי-אפשר לקבל אליו אחריות.

שרת העבודה ג. מאירסון: לפי החקציב, ישארו במעברות 3000 משפחות. אינני מציעה לנקוב במספר המשפחות שישארו במעברות לאחר שתחקבל המלצת הוועדה להקדים את העבודה בחצי שנה, מפני שאינני יודעת עדיין אם יהיה זה נכון להקדים בבניית 1500 יחידות דיור, או להחיל בבניית כל 3000 יחידות הדיור.

א. שוסטק: אני מציע להוסיף פיסקה המחייבת אפשרות קיום: או הבטחת מספר מלא של ימי עבודה, או הבטחת סיוע בכיוון ביטוח מפני אבטלה.

יש צורך להוסיף בעניין הרחבת האשראי לבנין.

הוועדה איננה צריכה להתעלם מהצורך בחיסול המעברות, לא רק הבדונים והפחונים.

אני מציע שהוועדה תדרוש הגדלת החקציב לתעסוקה, לפחות באותה מסגרת שהייתה בשנה שעברה.

א. רימלט: אני מציע לנסח את סעיף א' כדלקמן:

"מצב האבטלה מחייב את הממשלה להגביר את מאמציה בכדי ליצור ולהרחיב במידה מכסימלית אפשרויות של תעסוקה קונסטרוקטיבית בכל השטחים היצרניים ובכדי לתת עבודה למחוסריה בדרך הגשמת העיקרון של תעסוקה מלאה."

את סעיף ב' אני מציע לנסח כדלקמן:

"הוועדה מגלה דעתה כי בתחום זה חקציב המדינה אינו עונה לצרכים הדחופים."

את סעיף ג' אני מציע לנסח כדלקמן:

"הוועדה קובעת שלאור בעיות התעסוקה המחמירות, יש הכרח לדון מחדש באמצעים יעילים לעידוד ענפי היסוד במשק המדינה, להרחבתם ולחזוקם, כגון: ע"י מתן הקלה באשראי וכד', מתוך חוצרה בלתי פונקט לקראת עצמאיתנו הכלכלית."

ע.ע.

היו"ר ע. גוברין:

כמה הערות לדברי חבר הכנסת שוסטק, לא הצעתי להגדיל את התקציב לתעסוקה, מפני שאין זה מסמכותה של הועדה להציע זאת. הצעתי באופן כללי להגביר את הכאמצים להגדלת התעסוקה וצינתי, שאם במשך השנה לא יחול שינוי ניכר בהתפתחות המשק, הצטרך הממשלה להוסיף אמצעים להגדלת התעסוקה.

אם נדגיש את הרחבת האשראי לבנייה, נקפח עי"כ את התעשייה והחקלאות, קיבלנו על עצמנו לחזור לכעיה זו אחרי פגרת הפסח, ויתכן שאז נגיע לצורך לפנות בהמלצה כזו.

אשר לחיסול המעברות בכלל, נושא זה לא היה בסדר דיונינו.

י. רפתין:

אני מציע שהועדה תעביר לחשוכת לב ועדת הכספים את המלצה - למצוא עוד סוף דיוניה אפשרות לתקן במידת מה את תקציב התעסוקה.

אשר לחיסול המעברות, אני מציע שהועדה תציין בהמלצותיה, שמיד לאחר הפגרה היא תחזור לדון בכעית המעברות.

בקשר לאשראי, אני מציע להפריד בין התעשייה והחקלאות לבין הבנייה. לגבי הבנייה, תציין הועדה את דאגתה נוכח צמצומה. לגבי התעשייה והחקלאות, תציין הועדה את הצורך בהרחבת האשראי לענפי יסוד אלה.

בשערו היה מקובל לתת מפרעות לטחוסרי העבודה, האם אין אפשרות לתת לטחוסרי העבודה מפרעות לחג?

ס. קלמר:

לא הייתי מציע שהועדה תציין במסקנותיה את הצורך בהגדלת התקציב לתעסוקה, כי זה לא יהיה מעשי. ועדת הכספים איננה משנה כמעט את הצעות התקציבים השונים. מספיק לציין שהתקציב אינו מספיק, ואם יהיה צורך בכסף נוסף - נוכל להצביע על הרזרבה.

אשר להרחבת האשראי לבנייה, צריך למצוא דרך להרחבת האשראי דרך הבנקים האפוטיקאים.

שרת העבודה ג. מאירסון:

אין חקדים שלפיו מעבירה ועדת הכספים סכומים משרד למשרד, ואם אלה שמציעים להגדיל את תקציב התעסוקה אינם מצביעים על הכנסות גדולות יותר, נשאר רק מקור אחד נוסף לתקציב משרד העבודה - הרזרבה. אינני מציעה להצביע על המקור הזה, מפני שאז כל המשרדים יצביעו עליו.

חוסר תקציב מספיק להכשרה מקצועית

מדאיג אותי יותר מחוסר תקציב מספיק לתעסוקה. נדמה לי שמאז 1949 לא היתה שנה שלא פנינו באמצע השנה בבקשה תקציב נוסף לתעסוקה ושלא קיבלנו אותו. כבר הודעתי בממשלה כי אין לי ספק שהתקציב לתעסוקה לא יספיק ושלבוא בודישה לתקציב נוסף.

לעת עתה ההכנות הבטחוניות אינן משפיעות כמעט על התעסוקה, אבל יתכן שעוד תהיה לכך השפעה.

ע.ע.

היות וה-1 באפריל חל השנה באמצע חג הפסח, היינו צריכים לבצע את העבודות לקראת הפסח בשארית הכספים מהשנה החולפת, אולם איננו עושים זאת, כבר נכנסנו באופן רציני לתקציב השנה הבאה.

אין חילוקי דעות בינינו על הצורך בביטוח מפני חוסר עבודה, אולם איננו יכולים לבצע זאת בארצנו, מכיון שבאים לארץ יהודים שמחוך הרגלי אי-העבודה שלהם יהיו מרוצים לקבל סיוע, מבלי כל טאטא ללימוד מקצוע וחיפושי עבודה.

ה. ברגר:
ביטוח מחוסר עבודה הוא לגבי פועלים שהוצאו מהעבודה, ולא לגבי אלה שלא נכנסו בכלל לעבודה.

שרת העבודה - ג. טאירסון:
לעתים רחוקות תמצאו בין דורשי העבודה פועל ותיק, רובם עולים חדשים, ש-80% מהם חטרי מקצוע, רצינו להגדיל את ההלוואות ללימוד מקצוע, מפני שגם אם לא כולן תוחזרנה, אין זה בזבוז, זו השקעה, אנחנו מוכרחים להכביר קצת על האנשים, שילכו לפחות ללימוד מקצוע, ושלא יהיו מוכנים רק לעמוד בתור הלשכה.

גם אם אדע שיש צורך לבצע עבודות שאין בהן תועלת מרובה, במקום לבצען במסיבות תל-אביב אעדיף לבצען בדימונה או בקרית גד, כי שם יש אפשרות גדולה יותר לשלב את האנשים במשך הזמן בעבודות יצרניות. ועל כן, המטרה היא לא לרשום/כליכות שבמרכזים.

אם מדברים על 10-12 אלף מחוסרי עבודה, הרי חלק מהם מוגבלים וקשישים שבשבילים אי-אפשר לבצע עבודות דחק.

מתוך כל הסיבות הנ"ל, הייתי מבקשת את חבר הכנסת שוסטק לעזור את ענין הביטוח מחוסר עבודה. זו חכמית מוציאלית יפה, אבל איננה מחאימה למציאות שלנו.

לגבי חיטול המעברות בכלל, האם כותר לנו להעלות בפני האנשים היושבים בצריפונים, בעיקר אלה שבמסיבות תל-אביב - אשליה שלא תקויים? האם מישוו מכם מאמין שהמדינה תוכל לבצע בשנים הקרובות בניית שיכונים במסדרים כאלה? בין תושבי הצריפונים ישנם כאלה היכולים להגיע לשיכון ע"י חיטון עצמי - זאת צריך לעודד, ואולי גם לעזור בהלוואה להשלמת הסכום הדרוש.

י. ריפתין:
אני מציע לציין במסקנות, שהוועדה תקיים אחרי הפגרה דיון סקיף על בעיית חיטול המעברות.

שרת העבודה - ג. טאירסון:
אני מסכימה לקיום דיון כזה, אבל מתנגדת לכך שזה יצוין במסקנות.

(ר"ב מסקנות הוועדה על מצב התעסוקה ושיכון תושבי המעברות)